

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 października 2013 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie II Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSO Mariusz Łodko
Protokolant:	Sekretarz sądowy Przemysław Mazur

po rozpoznaniu w Warszawie na rozprawie w dniu 04 października 2013 r.

sprawy z powództwa **J. T.**

przeciwko **Skarbowi Państwa - Ministrowi Gospodarki, za którego zastępstwo procesowe wykonuje Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa**

o odszkodowanie

I. zasądza od **Skarbu Państwa - Ministra Gospodarki** na rzecz **J. T.** kwotę 11 000 (jedenaści tysięcy) zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 26 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty;

II. w pozostałym zakresie powództwo oddala;

III. zasądza od **J. T.** na rzecz **Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa** kwotę 3600 (trzy tysiące sześćset) zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego;

IV. nakazuje ściągnąć na rzecz **Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Warszawie** z zasądzonego w punkcie I wyroku roszczenia, przysługującego **J. T.**, kwotę 1238,50 zł (jeden tysiąc dwieście trzydzieści osiem złotych pięćdziesiąt groszy) tytułem zwrotu wydatków, tymczasowo finansowanych przez Skarb Państw.

V. odstępuje od obciążenia **J. T.** kosztami opłaty sądowej, od ponoszenia której był zwolniony.

UZASADNIENIE

J. T. (dalej także **Powód**) wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa – reprezentowanego przez Ministra Gospodarki (dalej także **Pozwany**) kwoty 120 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami, liczonymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, jako odszkodowania za znacjonalizowane mienie należące do jego ojca – Drukarnię (...).

Pozwany żądania nie uznał i wniósł o oddalenie powództwa w całości, zarzucając brak legitymacji czynnej Powoda do dochodzenia całego roszczenia, który nabył prawa w spadku po właścicielu drukarni w 2/3 wysokości. Nadto zarzucił, iż Powód nie udowodnił i nie wykazał istnienia przesłanek uzasadniających istnienie roszczenia odszkodowawczego, w szczególności nie wykazał źródła szkody, samej szkody i jej wysokości oraz zarzucił, iż ojciec Powoda przyczynił się do powstania szkody, nie przyjmując przyznanego mu w 1951 r. odszkodowania w wysokości 11 945 zł, którą to kwotę należy uwzględnić przy ewentualnym ustalaniu wysokości odszkodowania.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

R. T. był właścicielem drukarni (...), położonej w S. – M. przy ul. (...), założonej w 1947 r., wykonującej druki handlowe. Zarządzeniem Prezesa Centralnego (...) z dnia 27 lutego 1951 r. został ustanowiony zarząd przymusowy nad drukarnią. W dniu 24 sierpnia 1951 r. nastąpiło przejęcie drukarni oraz sporządzono spis przejmowanego majątku. Właścicielowi drukarni doręczono protokół zawierający wycenę majątku drukarni. Orzeczeniem Przewodniczącego Komitetu Drobnej Wytwórczości z dnia 13 maja 1963 r. stwierdzono przejście zakładu na własność państwa. Wartość majątku drukarni została ustalona wspólnie z właścicielem drukarni na kwotę 11 945 zł. Z powodu braku odpowiednich pomieszczeń, drukarnia po jej przejęciu przez Państwo Polskie, nie została ponownie uruchomiona, a maszyny i urządzenia zostały przeniesione do Drukarni (...) w G..

Dowód: okoliczności faktyczne niesporne oraz wynikające z pisma z dnia 08 sierpnia 1951 r. k. 30 i protokołu z 22 września 1951 r. k. 30 v; pismo Dyrektora Wojewódzkiego Zarządu (...) Terenowego w K. z 14 marca 1952 r. k. 164; pismo (...) Zakładów (...) z 23 marca 1963 r. k. 165;

Drukarnia (...) R. T., założona w czerwcu 1947 r., nie prowadziła działalności od września 1950 r. i w chwili przejęcia po przymusowy zarząd państwowy było przedsiębiorstwem nieczynnym. R. T. przed nacjonalizacją zwrócił do starostwa i urzędu skarbowego kartę rejestracyjną i kartę rzemieślniczą.

Dowód: opis przedsiębiorstwa sporządzony 31 lipca 1951 r. k. 171; protokół z 17 lipca 1951 r. k. 172 - 173; pismo Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w S. z 20 lipca 1954 r. k. 174;

Decyzją z 18 października 2011 r. Minister Gospodarki stwierdził, że zarządzenie Prezesa Centralnego (...) z 27 lutego 1951 r. w sprawie ustanowienia przymusowego zarządu na przedsiębiorstwem Drukarnia (...) zostało wydane z naruszeniem prawa. Na wniosek J. T., decyzją z 13 stycznia 2012 r., Minister Gospodarki stwierdził, że orzeczenie Przewodniczącego Komitetu Drobnej Wytwórczości z 13 maja 1963 r. w sprawie stwierdzenia przejścia na własność państwa przedsiębiorstwa Drukarnia (...) zostało wydane z naruszeniem prawa.

Dowód: decyzje k. 61 – 68 i 69 - 74;

Postępowanie w sprawie stwierdzenia nieważności zarządzenia Prezesa Centralnego (...) z dnia 27 lutego 1951 r. z wniosku J. T. było wcześniej prowadzone i zostało zakończone decyzją odmawiającą stwierdzenie nieważności, która ostatecznie została uchylona na skutek wniesionej skargi do Naczelnego Sądu Administracyjnego.

Dowód: wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie wraz z uzasadnieniem z 03 września 2010 r. k. 11 - 14; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. wraz z uzasadnieniem z 22 listopada 2010 r. k. 15 – 18 i 75 - 82; decyzje k. 19 – 25, 26 - 29

Spadek po R. T. nabyła jego żona G. T. oraz dzieci K. K. i J. T. po 1/3 części każde z nich. Z kolei spadek po G. T. nabył syn J. T. w całości. Jego udział w majątku spadkowym pozostawionym przez ojca, R. T. wynosi 2/3 części spadku.

Dowód: odpis postanowień o stwierdzeniu nabycia spadku k. 83 - 84;

Wartość przedmiotów ruchomych, wchodzących w skład przedsiębiorstwa drukarnia (...) według ich stanu z dnia przejęcia a cen bieżących wynosi 16 500 zł.

Dowód: opinia biegłego k. 199 - 207 wraz z ustnymi wyjaśnieniami, złożonymi przez biegłego na rozprawie w dniu 04 października 2013 r.

Opierając się na treści art. 217 § 2 k.p.c. pominięto zgłoszony przez pełnomocnika powoda wniosek dowodowy o przesłuchanie Powoda w charakterze strony na okoliczności wskazane do protokołu rozprawy z dnia 23 listopada 2012 r., gdyż przede wszystkim z zakresu twierdzeń faktycznych Powoda, zawartych w pismach przygotowawczych oraz pozwie nie wynikało, że są to okoliczności faktyczne istotne oraz sporne. Powód, reprezentowany przez fachowego

pełnomocnika nie twierdził, iż w skład drukarni wchodziły jeszcze inne składniki majątkowe niż opisane w protokole z 22 września 1951 r., przy sporządzeniu, którego brał udział ówczesny właściciel przejętego majątku. Twierdzenia faktyczne, co do okoliczności przejęcia majątku nie wymagały dodatkowego dowodu z zeznań strony, gdyż fakt bezprawnego zachowania się przedstawicieli Państwa Polskiego potwierdzają decyzje administracyjne, stwierdzające wydawanie orzeczeń, na podstawie, których doszło do faktycznego pozbawienia możliwości dysponowania majątkiem drukarni przez ówczesnego właściciela, z naruszeniem prawa. Natomiast kwestia związana z tym czy drukarnia faktycznie prowadziła działalność, wynika ze złożonych dokumentów, w tym treści wniosków samego powoda, który w trakcie postępowania administracyjnego sam nie twierdził, że drukarnia prowadziła działalność, a wręcz twierdził, iż w momencie przejęcia nie działała od kilku miesięcy (pierwsza strona uzasadnienia wyroku NSA k. 11 verte, jako przytoczenie treści wniosku J. T. o ponowne rozpatrzenie sprawy). Prowadzenie dowodu w tak określonym zakresie, częściowo dotyczyłoby okoliczności faktycznych nie istotnych i nie spornych w sprawie, a częściowo prowadziłoby do zbędnego przewlekania postępowania. Z tego względu, wniosek o przesłuchanie powoda w charakterze strony został pominięty.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Roszczenie powód opiera na fakcie wydania orzeczeń Prezesa Centralnego (...) z dnia 27 lutego 1951 r., na podstawie, której został ustanowiony zarząd przymusowy nad drukarnią (...), której właścicielem był ojciec Powoda, a następnie Przewodniczący Komitetu Drobnej Wytwórczości, orzeczeniem administracyjnym z 13 maja 1963 r., stwierdził przejście drukarni na własność państwa. Obydwa orzeczenia zostały uznane za wadliwe, bowiem decyzjami z dnia 18 października 2011 r. Minister Gospodarki stwierdził, że zarządzenie Prezesa Centralnego (...) z dnia 27 lutego 1951 r. zostało wydane z naruszeniem prawa, a następnie, decyzją z dnia 13 stycznia 2012 r., stwierdził, że orzeczenie Przewodniczącego Komitetu Drobnej Wytwórczości z dnia 13 maja 1963 r. w sprawie stwierdzenia przejścia na własność państwa przedsiębiorstwa Drukarnia (...) również zostało wydane z naruszeniem prawa.

Wydanie decyzji z naruszeniem prawa uruchamia zasadę odpowiedzialności Skarbu Państwa, o czym stanowił art. 160 Kodeksu postępowania administracyjnego, który w § 1 stanowił, iż stronie, która poniosła szkodę na skutek wydania decyzji z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 albo stwierdzenia nieważności takiej decyzji, służy roszczenie o odszkodowanie za poniesioną rzeczywistą szkodę, chyba, że ponosi ona winę za powstanie okoliczności wymienionych w tym przepisie. Do roszczenia odszkodowawczego, zgłoszonego przez Powoda, ma zastosowanie art. 160 § 1, 2, 3 i 6 k.p.a. (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2011 r., III CZP 112/10, OSNC 2011, z. 7-8, poz. 75). Wynika to z brzmienia art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 roku o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 162, poz. 1692), który stanowi, iż do zdarzeń i stanów prawnych powstałych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy art. 417, art. 419, art. 420, art. 420¹, art. 420² i art. 421 ustawy kodeks cywilny oraz art. 153, art. 160 i art. 161 § 5 ustawy kodeks postępowania administracyjnego, w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

Stwierdzenie przez Ministra Gospodarki, iż zarządzenie Prezesa Centralnego (...) z dnia 27 lutego 1951 r. o ustanowienia przymusowego zarządu na przedsiębiorstwem Drukarnia (...), a następnie, że orzeczenie Przewodniczącego Komitetu Drobnej Wytwórczości z dnia 13 maja 1963 r. w sprawie stwierdzenia przejścia na własność państwa przedsiębiorstwa Drukarnia (...), zostały wydane z naruszeniem prawa stanowi prejudykat, potwierdzający bezprawne zachowanie funkcjonariusza i jednocześnie jego winę (wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 11 stycznia 2013r. I ACa 350/12, LEX nr 1271990), bowiem „fakt, iż decyzja administracyjna została wydana z rażącym naruszeniem prawa, przesądza o bezprawności i winie funkcjonariusza państwowego przy wykonywaniu powierzonej mu czynności. Decyzja nadzorcza nie stanowi czynu niedozwolonego ani jego elementu, a jedynie prejudykat stwierdzający jedną z przesłanek warunkujących możliwość skutecznego dochodzenia odszkodowania. Ta ostateczna decyzja zawierająca stwierdzenie nieważności decyzji z przyczyn przewidzianych art. 156 § 1 lub art. 158 § 2 k.p.a., przesądza o bezprawności działania organu przy wydawaniu decyzji, ma moc wsteczną i jest wiążąca w postępowaniu cywilnym. W takim wypadku przedmiotem ustalenia jest, czy na skutek wydania

wadliwych orzeczeń administracyjnych strona poniosła szkodę oraz czy szkoda ta pozostaje w normalnym związku przyczynowym ze zdarzeniem, z którym wiąże odpowiedzialność odszkodowawcza Skarbu Państwa.

Z cytowanego art. 160 Kpa wynika, iż odszkodowanie wynika z poniesienia rzeczywistej szkody, którą zgodnie z utrwalonymi poglądami judykatury należy rozumieć, jako powstałą wbrew woli poszkodowanego różnicę między obecnym jego stanem majątkowym, a tym stanem, jaki zaistniałby, gdyby nie nastąpiło wydarzenie wywołujące szkodę (por. wyroku Sądu Najwyższego z 16 kwietnia 2002 r., V CKN 960/00 oraz z 15 listopada 2002 r., V CKN 1325/00). Roszczenie odszkodowawcze nie może obejmować utraty spodziewanych korzyści. Powód szkodę utożsamia z utratą wartości przedsiębiorstwa, zarówno, jako utraty jego składników majątkowych jak i wartości samego przedsiębiorstwa, które było w ruchu i prowadziło działalność gospodarczą. W ocenie Sądu, Powód nie wykazał, iż poza szkodą, jako utraty składników majątkowych przedsiębiorstwa szkoda mogła obejmować również samo przedsiębiorstwo będące w ruchu, przede wszystkim, dlatego, iż z ustalonych faktów wynika, iż w dacie, gdy był ustanawiany zarząd przymusowy nad drukarnią, działalność gospodarcza nie była już prowadzona i przedsiębiorstwo nie było czynne. W takiej sytuacji, szkodą w rozumieniu określonym wyżej, była strata majątkowa, określona, jako utrata majątku ruchomego przejętej drukarni ojca Powoda.

W ocenie Sądu Okręgowego, między wydaniem wadliwych w kwalifikowany sposób orzeczeń, których przedmiotem było ustanowienie przymusowego zarządu nad drukarnią (...) oraz w konsekwencji stwierdzenia przejścia na własność państwa przedsiębiorstwa drukarni (...) i stwierdzenie, iż były one wydane z naruszeniem prawa a szkodą określoną wyżej, istnienie normalny związek przyczynowy. Przy ocenie istnienia normalnego związku przyczynowego należy ustalić, czy szkoda nastąpiłaby także wówczas gdyby zapadła decyzja zgodna z prawem. Odpowiedź na to pytanie w realiach niniejszej sprawy jest negatywna, bowiem gdyby została wydana prawidłowa decyzja administracyjna to niewątpliwie, ojcu Powoda nie odebrałoby majątku, w postaci składników przedsiębiorstwa drukarni (...). Artykuł 361 § 1 k.c., który ma zastosowanie również do roszczeń odszkodowawczych wynikających z brzmienia art. 160 K.p.a, stanowi, że zobowiązany do odszkodowania ponosi odpowiedzialność tylko za normalne następstwa działania lub zaniechania, z którego szkoda wynikła. W doktrynie przyjmuje się, że unormowanie zawarte w tym przepisie opiera się na założeniach teorii przyczynowości adekwatnej, według której związek przyczynowy zachodzi tylko wtedy, gdy w zestawie wszystkich przyczyn i skutków mamy do czynienia jedynie z takimi przyczynami, które normalnie powodują określone skutki (por. wyrok Sądu Najwyższego z 15 lutego 2008 r., I CSK 359/07, LEX 371447) Brak przyczynowości powoduje, że nawet ewentualna ocena zachowania strony pozwanej, jako bezprawnego i zawinionego nie mogłaby doprowadzić do uznania jej odpowiedzialności za szkodę. Z kolei normalne następstwo danego zdarzenia uważa się taki skutek, który zazwyczaj, w zwykłym porządku rzeczy jest konsekwencją tego zdarzenia (wyrok Sądu Najwyższego z 10 kwietnia 2008 r., IV CSK 5/08, LEX nr 371827). Niewystarczające jest, zatem stwierdzenie związku przyczynowego, jako takiego. Zawsze należy pojmować go, jako obiektywne powiązanie ze sobą zjawiska zwanego przyczyną ze zjawiskiem określanym, jako skutek tej przyczyny. Zarzut pozwanego, iż żadna z decyzji nie miała charakteru nacjonalizacyjnego i przejęcie przedsiębiorstwa, a wraz z nim majątku drukarni (...), nastąpiło na mocy prawa, nie może być uwzględniony. Przejęcie majątku nie nastąpiło z mocy prawa, bowiem przyczyną rażącej wadliwości Zarządzeniem Prezesa Centralnego (...) z dnia 27 lutego 1951 r., na podstawie której, został ustanowiony zarząd przymusowy nad drukarnią, a następnie przejęcie drukarni oraz wydanie przez Przewodniczącego Komitetu Drobnej Wytwórczości orzeczeniem z dnia 13 maja 1963 r. stwierdzającego przejście drukarni na własność państwa, było efektem wadliwego stosowania prawa, co uzasadnia odpowiedzialność odszkodowawczą. Obejmowanie przymusowym zarządem państwowym, w trybie art. 1 pkt 3 dekretu z 16 grudnia 1918 r. w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego (Dz. U. Nr 21, poz. 67), dotyczyło nie wszystkich przedsiębiorstw, ale tych, których uruchomienie bądź utrzymanie w ruchu leżało w interesie państwa. Przejęcie majątku nastąpiło na podstawie wadliwych orzeczeń administracyjnych, a nie z mocy prawa, zatem szkoda w postaci utraty składników majątkowych drukarni pozostaje w adekwatnym związku przyczynowym ze wskazanymi orzeczeniami administracyjnymi. Gdyby nie wadliwe orzeczenia administracyjne, stan własności ówczesnego właściciela drukarni (...) nie uległby zmniejszeniu o składniki majątku ruchomego – wyposażenia drukarni, przejętych przez Skarb Państwa.

Wysokość należnego powodowi odszkodowania została ustalona na podstawie opinii biegłego sądowego, który dokonał ustalenia wartości składników majątkowych przejętego bezprawnie przedsiębiorstwa Drukarnia (...). Ustalając wysokość odszkodowania nie został uwzględniony zarzut, iż za przejęty majątek zostało przyznane odszkodowanie, którego ojciec Powoda, a ówczesny właściciel drukarni nie przyjął, co uzasadniać ma obniżenie wartości ustalonej w sprawie kwoty, o wysokość przyznanego w 1951 r. odszkodowania. Fakt przyznania odszkodowania powinien skutkować skutecznym jego wypłaceniem uprawnionemu, ewentualnie złożenie sumy przyznanego odszkodowania do depozytu sądowego, na podstawie obowiązujących wówczas przepisów (dekret z dnia 20 grudnia 1946 r. o postępowaniu dotyczącym złożenia przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego lub na zachowanie, Dz.U. z 1947 r., Nr 8, poz. 41).

Wbrew twierdzeniu, Powód nie wykazał, iż posiada większy niż 2/3 udział w spadku po R. T. i w związku z tym, z ustalonej szkody w wysokości 16 500 zł na jego udział przypada kwota 11 000 zł.

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 100 k.p.c., w związku z § 6 pkt 6 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2002 roku, Nr 163, poz. 1349 z późn. zm.). Przyjmując proporcję zasądzoną na rzecz powoda kwoty 11 000 zł do ogólnej wartości zgłoszonego roszczenia w wysokości 120 000 zł, można uznać, iż roszczenie zostało uwzględnione w nieznacznej tylko części. W takim wypadku zasadnym było zasądzenie na rzecz Pozwanego zwrotu poniesionych kosztów zastępstwa procesowego w pełniej wysokości. Taki sposób zgłoszenia roszczenia oraz popierania żądania przez ustanowionego pełnomocnika z urzędu wskazują, iż przez wniesieniem pozwu, ewentualna wartość możliwego do uzyskania odszkodowania nie została, ani zweryfikowana w jakikolwiek sposób, ani potwierdzona wycena rzeczoznawcy. W takim wypadku Sąd orzekający w sprawie nie znalazł żadnych okoliczności, które mogłyby uzasadniać inne rozstrzygnięcie o kosztach. Powód przed wniesieniem pozwu, w szczególności, gdy nie opiera się on na kwocie wynikającej np.: z umowy, powinien zweryfikować ewentualną wysokość żądania, aby nie narazić się na konsekwencję w postaci obciążenia kosztami procesu. Ustalenie wysokości odszkodowania za stratę majątkową tylko na podstawie własnego twierdzenia i przekonania, nie daje podstaw do uznania, iż określenie należnej sumy było zależne od wzajemnego obrachunku czy oceny sądu.

Z kolei, opierając się brzmieniu art. 113 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2010 r., Nr 90, poz. 594 ze zmianami) i stosując wyżej przyjętą zasadę, należało obciążyć Powoda obowiązkiem zwrotu wydatków, związanych z kosztami opinii biegłego sądowego, która to kwota będzie ściągnięta z zasądzonego na jego rzecz świadczenia. Zaś z uwagi na wartość przyznanego odszkodowania (11 000 zł) oraz wysokość nieopłaconej opłaty od pozwu (6000 zł), które również powinna być ściągnięta z zasądzonego roszczenia, uzasadnia odstąpienie od obciążenia Powoda obowiązkiem zwrotu nieuiszczonej opłaty od pozwu. Ściągnięcie tej kwoty z zasądzonego roszczenia spowodowałoby, iż pozostała część odszkodowania miałaby wartość jedynie symboliczną.

Biorąc pod uwagę powyższe, orzeczono jak wyżej.